

Spesielle miljøtiltak i jordbruket (SMIL) – målsettinger, strategier og lokale retningslinjer i Vegårshei og Tvedestrand 2026 - 2029

Formålet med tilskuddsordningen

SMIL-midlene skal bidra til å fremme natur- og kulturminneverdier og å redusere forurensningen fra jordbruket, utover det som kan forventes gjennom vanlig jordbruksdrift. Her finner du veiledning og lenke til elektronisk søknadsskjema og forskriften:

[Tilskudd til spesielle miljøtiltak i jordbruket \(SMIL\) - Landbruksdirektoratet.](#)

Kommunens årlige tildelte ramme skal forvaltes ut fra lokale målsettinger og strategier basert på lokale forhold og utfordringer som følger nedenfor.

SMIL-midlene skal ses i sammenheng med midlene fra ordningen «Tilskudd til regionale miljøtiltak i jordbruket i Agder» - RMP – for å få en god effekt av de lokale miljøvirkemidlene.

Ved tildeling av SMIL-midler skal kommunen se hen til registreringer (byggningsstatus, områdestatus (LNF-formål), arter, naturtyper og vannforekomster).

Status

- Få fulltidsbønder og mange deltidbønder
- Mange foretak har mye leiejord og mange grunneiere å forholde seg til
- Til dels små teiger og store kjøreavstander mellom driftssenteret og leiejorda
- Lite produsentmiljø

Våre utfordringer

- Gjengroing av jordbrukets kulturlandskap
- Høg leiejordandel gir fare for mindre forutsigbar drift, mindre vedlikehold av kanter og mindre grøfting
- Uønskede og fremmede arter sprer seg
- Å ha nok kunnskap om skjøtsel knyttet til arealer med arts mangfold og naturtyper
- Jordbrukets utslipp av næringsstoffer til vann og klimagasser til luft – manglende oppgradering av hydrotekniske anlegg og gjødsellagre uten dekke
- Verneverdige bygg og SEFRAK-bygg er kostbare å restaurere

Mål

- Bidra til å ivareta spesielle kvaliteter i jordbrukets kulturlandskap og tilrettelegge for økt tilgjengelighet i jordbrukslandskapet
- Bidra til mer forutsigbar drift, bedre vedlikehold av kantarealer og utbedring av hydrotekniske anlegg
- Bidra til å redusere forekomsten av uønskede og fremmede arter
- Kunnskapsbasert skjøtsel knyttet til arealer med arts mangfold og naturtyper, lage skjøtselsplaner knyttet til jordbrukets kulturlandskap
- Redusere jordbrukets utslipp av næringsstoffer til vann og klimagasser til luft
- Bidra til å istandsette verneverdige bygg og SEFRAK-bygg

Prioriterte tiltak i Vegårshei og Tvedestrand 2026-2029:

Tilskuddet gis til «det ekstra»-tiltaket – det som ikke inngår i den vanlige jordbruksdriften.

Planleggingstiltak		
Større tiltak på en eller flere eiendommer som krever oversiktsplan, skjøtselsplan og kostnadsoverslag, f. eks. vassdragstiltak		Inntil 50 % - for én landbrukseiendom, maksimalt kr 25 000 for to eller flere landbrukseiendommer maksimalt kr 50 000
Forurensingstiltak		
Dekke over eksisterende gjødselkum/lager		Inntil 50 %
Oppgradere hydrotekniske anlegg som er skadet eller underdimensjonert. Det samme gjelder graving eller spesielle utbedringer av hovedkanal og senkingstiltak ved utløp. Tiltak knyttet til lukka grøfting hører under ordningen «Tilskudd til drenningstiltak på jordbruksjord» Tilskudd til drenering av jordbruksjord - Landbruksdirektoratet		Inntil 50 %
Stoppe/hindre erosjon og avrenning fra jordbruket. Vassdragstiltak (årssikker vannføring) kan kreve tillatelse av enten Fylkeskommunen eller Statsforvalteren. Det er søkeres ansvar å innhente tillatelse som skal legges ved SMIL-søknaden. Mer informasjon her: Fysiske tiltak i vassdrag - Agder fylkeskommune Forskrift om fysiske tiltak i vassdrag - Lovdata		Inntil 50 %
Kulturlandskapstiltak, biologisk mangfold og ferdsel		
Rydde, åpne opp og gjerde inn gammel kulturmark og kantsoner til jordbruksarealer		Inntil 50 %
Virtuelt gjerde i viktige kulturlandskapsområder – se vurderinger og føringer i tilleggssavsnittet.		Inntil kr 2000 pr klave til småfe og kr 3000 pr klave til storfe
Tilrettelegging og rydding langs tradisjonelle ferdselsårer og til eventuell skilting i jordbrukslandskapet. En forutsetning er at ferdselsåren må gå over landbrukseiendom og ha en kulturhistorie med seg. Stier som utelukkende er i utmark prioriteres ikke.		Inntil 50 %
Restaurere og utøve skjøtsel som ivaretar viktige biologiske verdier og naturtyper og spesielle tiltak for å fjerne fremmede og uønskede arter. Primært søkes det via Miljødirektoratets ordninger: Søknadssenter - skjema fra Miljødirektoratet - Søknadssenter		Inntil 50 %
Kulturminner		
<u>Areal og innretninger</u> Tiltak kan være skjøtsel av eksempelvis hustufter, gravminner og restaurering av steingjerder, rydningsrøyser og gamle tre- og steinbruer. Vær oppmerksom på at enkelte tiltak må godkjennes av kulturminnemyndighetene. Det kan være aktuelt med samfinansiering (se under).		Inntil 50 %
<u>Bygninger</u> Bygninger i landbruket som restaureres etter antikvariske prinsipper, f.eks. istandsetting av gamle høyløper, kvernhus og andre småbygninger som ofte blir glemt. Det kan gis tilskudd med inntil kr 30 000 forutsatt minimum kr 75 000 i kostnadsoverslag. Her er noen lenker til kulturminnemyndigheter og andre tilskuddsordninger: Tilskudd kulturminnevern - Agder fylkeskommune		Inntil kr 30 000

<https://kulturminnefondet.no/>

[Byggeskikk- og bygningsvernsentre i Agder - Agder fylkeskommune](#)

Tilleggsavsnitt lokal strategi knyttet til søknader om klaver til virtuelt gjerde

Det er økt etterspørsel og økt bruk av virtuelt gjerde for å lette arbeidet med gjerding. Det skal normalt ikke gis SMIL-midler til innkjøp av maskiner eller løst teknisk utstyr. Klavene er for løsøre å regne og det er svært viktig finne regler som gjør at SMIL-tilskudd kan anses å være utover ordinær jordbruksdrift, slik SMIL-forskriften krever.

Det er få føringer fra sentralt hold, men Statsforvalteren i Viken og Oslo har uttalt:

Nofence

På lik linje med tilskudd til rydding og inngjerding av verdifulle arealer som skal beites, f.eks. naturbeitemark, kan det gis tilskudd til Nofence. Dette må kommunen selv vurdere i hvert enkelt tilfelle og i tråd med egen tiltaksstrategi. Kommunen må vurdere (og innarbeide i sine kontrollrutiner) at det faktisk er de riktige arealene som blir beitet og om naturverdien på disse arealene blir riktig skjøttet. Det er naturlig å se tilskuddsandelen i forhold til andel areal med kvaliteter som faller inn under SMIL-ordningen.

Ved bruk av Nofence på utmarksbeiter, som erstatning for ordinært sperregjerde, bør tilskudd i hovedsak gis gjennom ordningen med tilskudd til tiltak i beiteområder. Dersom kommunen vurderer SMIL-tilskudd på slike arealer, må tiltaket være utover hva som forventes av ordinær jordbruksdrift og komme tydelig fram av lokal tiltaksstrategi.

Bakgrunn og prioritering

Miljøprogrammet for jordbruket i Agder 2023-2026 peker bl.a. på kulturlandskap og biologisk mangfold. Ordningen *Beiting av verdifulle jordbrukslandskap i innmark* fases ut og vil være historie etter endt programperiode, fordi ordningen ikke var nok miljørettet. Tilskudd til beiting i utmark gjelder fortsatt, men bare for øyer uten veiforbindelse. Øvrig beiting i utmark krever etablering av beitelag for å være berettiget tilskudd under ordningene *Drift av beitelag* i RMP eller den selvstendige ordningen *Tiltak i beiteområder*. Videre er tilskudd til utmarksbeite i produksjonstilskudd blitt prioritert i de siste års jordbruksoppgjør.

SMIL-midlene har som formål å støtte tiltak i jordbrukets kulturlandskap og skal ikke benyttes til utmarkstiltak. Beiting i utmark er derfor ikke innenfor forskriftas formål.

Utfordringene med tanke på skjøtsel av beiter er utfordrende i våre kommuner, med kupert grunn, stein og fjell. Dette kan være i viktige kulturlandskapsområder hvor det også er verdier knyttet til friluftsliv og naturmangfold. Virtuelt gjerde kan støttes med SMIL-midler for å tilrettelegge for beiting i områder hvor det er utfordrende med fysiske gjerder, det er registrert naturverdier og/eller for å bedre allmenhetens ferdselsmuligheter. I slike områder kan det være uønsket med fysiske gjerder.

Siden kommunen fikk myndighet til å forvalte egne midler i SMIL-ordningen, har vi prioritert tiltak som knytter seg til å hindre gjengroing ved å opprettholde bruken av gamle beiter og at dyrene ikke beiter på maskinjord.

Eiendommene våre er forholdsvis små med mye teigdeling. Jordbruksarealet ligger ofte som dårlig arronderte/krokete teiger med både fulldyrket jord og innmarksbeite mellom små skogsfelt. Det har gjennom årene blitt satt opp mye permanente gjerder.

Tilbudene fra leverandørene varierer ut fra ulike faktorer. Det vil bl.a. variere hvor mange ekstra batteri og ladere som bestilles ut fra hvor dyrene går.

Risør, Gjerstad, Vegårshei og Tvedestrand kommuner prioriterer SMIL-tilskudd til klaver, fordi vi har mange innmarksbeiteområder hvor det er utfordrende med fysiske gjerder, det er registrert naturtyper og/eller for å bedre allmenhetens ferdselsmuligheter. I slike områder kan det være uønsket med fysiske gjerder.

Kriterier/vilkår for SMIL-tilskudd til virtuelt gjerde:

Det kan innvilges tilskudd til klaver, maksimalt til 10 klaver pr foretak pr år for storfe og 15 klaver for småfe.

Det kan innvilges kr 2000 pr klave til småfe og kr 3000 pr klave til storfe. Det gis ikke tilskudd til arbeidet med opplæring, flytting, tilrettelegging (egeninnsats) eller ekstra batteri/ladere, abonnement eller annet utstyr.

Det gis ikke tilskudd til foretak som primært leier ut beitedyr og driver kulturlandskapsarbeid i verneområder (nasjonalpark og naturreservat), fordi det kan søkes om midler tilknyttet skjøtsel av disse områdene hos Miljødirektoratet.

Søker skal drive vanlig jordbruksproduksjon (kjøtt, melk, ull) – som kan kontrolleres gjennom søknader om produksjonstilskudd.

Vedlagt søknaden skal det være kart med avmerket aktuelt beiteområde. Beiteområdet skal bestå av innmarksbeite ev. med små fulldyrkede jorder og landskapsøyer som til sammen utgjør et viktig beiteområde/kulturlandskap – ikke rent utmarksbeite.

Jordleieavtale skal vedlegges søknaden, dersom søker ikke eier arealet selv.

Dokumentasjon på tilbud på klaver skal vedlegges søknaden

Tilskuddet kan utbetales først etter første beitesesong hvor logg og kart vedlegges sluttutbetalingsanmodningen.

Foretaket skal på forespørsel legge frem beitelogg med kart for å dokumentere beitebruken i inntil 5 år fra vedtaksdato.

Dersom ikke klavene er i bruk på det omsøkte området kan kommunen kreve tilskuddet tilbakebetalt.

For øvrig gjelder dette for SMIL-søknader:

- Tiltak som er påbegynt støttes ikke
- Ingen søknadsfrist – første mann til mølla
- Det omsøkte arealet må være avsatt til LNF-formål i kommune- eller reguleringsplan
- Ta før- og etterbilder. Last opp bilder i søknaden og ved utbetalingsanmodning
- Det kreves jordleieavtale for alle jordbruksrelaterte tiltak, når det ikke er eier som søker (mal på avtale kan du få av landbruksrådgiver)
- Det settes en arbeidsfrist på inntil 3 år
- Søknader som på bakgrunn av godkjent kostnadsoverslag utløser mindre tilskudd enn kr 10 000 vil ikke bli prioritert.

Informasjon om ordningen

For å få ut informasjon om ordningen må aktuelle søkere informeres. Det gjøres via kommunenes hjemmeside og med direkte tilsendt informasjon på e-post til de foretak som søker produksjonstilskudd. I tillegg kan det informeres om ordningen på møter ved behov.

Enhetspriser til kostnadsoverslag (kan bli justert i perioden)

Egeninnsats

Eget arbeid	kr 400 pr. time
Eget arbeid med motorsag/ryddesag	kr 450 pr time
Eget arbeid med traktor, gravemaskin, fliskutter o. l.	kr 750 pr time

Egeninnsats skal kunne dokumenteres med timelister. Det skal ikke beregnes merverdiavgift på egeninnsats.

Faktiske utgifter

Utgifter til materiell og innkjøpte tjenester skal kunne dokumenteres med betalt faktura/bankkvittering.

Dersom det ikke settes opp konkret kostnadsoverslag over egeninnsats og faktiske utgifter, kan følgende enhetspriser benyttes:

Hovedtiltak	Deltiltak	Enhetspris til godkjente kostnadsoverslag
Rydding gammel kulturmark		
	Felling, rydding og fjerning av kvist og hogstavfall ved restaurering av gammel og delvis gjengrodd kulturmark.	Inntil 5000 kr/daa ved sterk gjengroing. Ved mindre gjengroing brukes skjønnsmessig andel. Verdi av nyttbart virke trekkes fra. ¹
	Motormanuell (ryddesag) felling, rydding av kratt og høgstauder	650 kr/daa
	Bortkjøring av avfall og kvist	500 kr/daa
Skjøtsel gammel kulturmark og registrerte kulturminner		
	Beitepussing	200 kr/daa
	Ljåslått	4 – 5 t/daa
	Motorslåmaskin, 2 hjuls	1,0 t/daa
	Mekanisert slått, innkjøring med hesjing	15 t/daa
	Mekanisert slått, innkjøring uten hesjing	4 t/daa
Gjerder		
	Fjerning av gjerde	20 kr/lm
	Nettinggjerde m. topptråd, ferdig oppsatt. Laus grunn ²	75 kr/lm
	Permanent elektrisk gjerde. Faste stolper, to-tretråds	40 kr/lm
	Gjerdeklyv	1300 kr /stk
	Grind	2500 kr/stk
Restaurering av steingard		
	Enkel steingard, 1 m	Inntil 1500 kr/lm
	Ny dobbelsteingard	Inntil 2500 kr/ lm
	Bakkemur/støttemur, H>1m Riving, sortering, bygging m.m.	Inntil 1700 kr/lm

Aktuelle ferdselstiltak		
	Rensk avskjæringsgrøft	Konkret og spesifisert kostnadsoverslag må settes opp.
	Ny avskjæringsgrøft	
	Sti lite ferdsel, 10 cm lag	
	Sti middels ferdsel, 20 cm lag	
	Barkfylling	
	Utlekking av 10 cm bære-/slitelag	
	Gangbru med rekkverk	
	Enkel gangbru	
	Merkepåler for sti	
	Enkelt retnings-/navneskilt	
	Liten infotavle (1 m ²)	
	Stor infotavle (2 – 3 m ²)	
	Oversiktstavle med tak	
Restaurering av bygninger		
	Kostnadsoverslag må settes opp av kyndig fagperson	

Merknader:

- 1) Dersom kostnad med rydding av gammel kulturmark er høyere enn kr 5000 pr. dekar skal det være et spesielt verdifullt kulturlandskap før kostnadsoverslaget kan godkjennes.
 - 2) Dersom det er mye fjellgrunn må kostnadsoverslaget pr løpemeter justeres opp.
- Jordbrukssjef i Risør og Gjerstad og landbruksrådgiver i Tvedestrand og Vegårshei har utarbeidet forslaget
 - Sendt på høring til styret i Holt og Vegårshei Bondelag 18.11.2025 – ingen tilbakemeldinger innen fristen
 - Har sendt forslag til retningslinjer til Statsforvalteren 20.01.2026
 - Dokumentet kan revideres i perioden

Dette dokumentet er utarbeidet etter kravene i § 8 i SMIL-forskriften. Retningslinjene er fastsatt av landbruksrådgiver i Tvedestrand og Vegårshei 02.02.2026.